

ТЕХНОЛОГІЯ ВИХОВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ ЗАСОБАМИ ЕТНОПЕДАГОГІКИ

Розглянуто і науково обґрунтовано прогностичну модель та технологію виховання гуманістичних цінностей студентів педагогічних коледжів засобами етнопедагогіки. Визначено напрями, рівні, педагогічні умови, етапи виховання гуманістичних цінностей, що утворюють цілісну систему професійної підготовки майбутнього фахівця освітньої галузі.

Ключові слова: етнопедагогіка, гуманістичні цінності, технологія виховання, модель, студенти педагогічних коледжів.

На сьогодні одним із основних напрямів державної освітнянської політики в Україні визначено виховання гуманістичних цінностей у студентів педагогічних навчальних закладів як майбутніх фахівців, що долучатимуть дітей до української культури, національних надбань на основі історичної спадщини, а також новітніх методик і технологій.

У цьому контексті особливого значення набуває проблема активної інтерпретації студентом педагогічного коледжу етнопедагогічних знань, культурно-мистецького етнодосвіду, глибокого розуміння ним гуманістичної сутності народної етики та оволодіння навичками особистісного і професійного удосконалення. Інтегрування етнопедагогічного досвіду в сучасні методики, інтеріоризація народних цінностей, урахування специфіки трансформування культур в умовах глобалізації є запорукою морально-духовного здоров'я підростаючого покоління.

Проблема виховання гуманістичних цінностей перебувала у полі зору учених-філософів А. Андрушенка, П. Гуревича, В. Кременя, В. Шинкарука. У психологічному дискурсі гуманістичні цінності досліджували Г. Балл, І. Бех, Х. Еренфельс, А. Маслоу, А. Мейнонг, В. Рибалка, В. Франкл. Педагогічні аспекти виховання гуманістичних цінностей висвітлено у працях К. Журби, В. Киричок, І. Шкільної, К. Чорної.

Сутність та структура гуманістичних цінностей розглядається в сучасній системі виховання у дослідженнях К. Дорошенко, О. Теплої, І. Шкільної. Концептуальні засади виховання гуманістичних цінностей студентів, роль змістових структур смислових утворень у вихованні моральних цінностей особистості висвітлено в працях І. Бека, Б. Братуса, Б. Зейгарник, С. Шандрука та інших.

Проведений аналіз філософських, психологічних, педагогічних, мистецтвознавчих джерел засвідчив актуальність зазначеної проблеми, яка потребує подальшого наукового розроблення у практиці виховання. За таких умов важливого значення набуває впровадження у зміст виховного процесу педагогічних коледжів етнопедагогічних знань, родинних традицій, які відображають гуманістичну етику і світобачення українського народу, містять значний виховний потенціал.

Метою статті є наукове обґрунтування прогностичної моделі та технології виховання гуманістичних цінностей студентів педагогічних коледжів засобами етнопедагогіки.

Накопичений гуманістичний потенціал етнопедагогіки набув особливого значення в умовах боротьби за суверенітет і цілісність України. Необхідно підвищити ефективність підготовки майбутніх вчителів початкової ланки на базі педагогічного коледжу, які мають усвідомити роль і місце сучасного вчителя у суспільстві. Майбутній вчитель повинен навчитися гідно поводитись за різних обставин, цінувати себе та інших, забезпечити докорінне оновлення школи на засадах широкого використання національних цінностей, традицій, звичаїв, етнопедагогіки. За законом духовності І. Беха, кожна людина має бути помітною, шанованою, щоб іти своїм вищим людським життєвим шляхом, здобуваючи любов і повагу інших [1, с. 14].

У фундаментальних працях Г. Кіт та Г. Тарасенко відзначено, що ґрунтуючись саме на міцних підвалинах культури минулих епох і сучасності, національна система освіти відтворює емоційно-естетичний, художньо-творчий, моральний та інтелектуальний потенціал народу, створює умови для розвитку природних задатків і талантів кожного громадянина України, формування духовного потенціалу як найвищої цінності нації, держави [3, с. 5].

У зв'язку з цим важливими для досягнення майбутніми педагогами стають проблеми виховання гуманістичних цінностей дітей та юнацтва засобами етнопедагогіки, серед яких чільне місце в усі часи посідають: рідна мова, народні символи, традиції, усна народна творчість, народна музична, пісенна, інструментальна, танцювальна творчість, музичне народно-сценічне мистецтво, народне ремесло.

У методичному посібнику «Вокально-професійна підготовка вчителя музики» В. Бриліна зауважує, що синкретизм народної культури і генетично споріднених з дитячою грою

фольклорних традицій — яскравий і неперевершений зразок природної інтеграції поетичного слова, музики, хороводних рухів, елементів театральної дії, педагогічна ефективність якої доведена багатовіковим існуванням етнопедагогіки. Народні традиції у ціннісному контексті є «системою цінностей та морально-ціннісних орієнтирів особистості, тією універсалією, яка здатна обіймати все разом і «заявляє про себе як система засобів і методів соціально значущої поведінки та діяльності. Саме традиційна культура інтегрує все те, що створено та створюється людством» [2, с. 20].

У сучасній науковій інтерпретації етнопедагогіка розуміється як наука про тисячолітній народний досвід виховання і навчання підростаючих поколінь, виховну мудрість певної етнічної спільноти людей (В. Євтух, А. Марушкевич); система народних знань і умінь у справі навчання і виховання підростаючих поколінь, яка є невід'ємною частиною національної духовності, усний багатотомний підручник виховання, що зберігається з найдавніших часів у пам'яті народу (В. Кузь, Ю. Руденко); народна педагогіка певної етнічної спільноти (Є. Сявавко).

Аналітичний огляд джерельної бази дає підстави стверджувати, що українськими і зарубіжними науковцями накопичено значну кількість фактичного та теоретичного матеріалу, який тією чи іншою мірою розкриває різні аспекти досліджуваної проблеми. Зокрема, слід відзначити вітчизняні дисертаційні роботи, присвячені вивченню системного підходу до формування національних і загальнолюдських моральних цінностей в українській етнопедагогіці (О. Ярмоленко), вихованню учнів старшої школи засобами фольклористично-етнографічної діяльності (М. Семенова), формуванню національної самосвідомості студентів мистецько-педагогічних спеціальностей засобами театралізації народних свят (Р. Береза), розробленню педагогічних умов виховання поваги до батьків на традиціях українського народу (Л. Повалій), формуванню ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної народознавчої роботи (Н. Пташнік), вихованню морально-ціннісних орієнтацій підлітків засобами творів світової художньої культури (В. Драченко). Вони становлять певний інтерес для нашого дослідження, а саме: вивчення цієї проблеми в контексті виховання у студентів педагогічного коледжу морально-ціннісних орієнтацій засобами етнопедагогіки,

розвитку етнопедагогічної культури у студентів педагогічних коледжів.

Результативність цього процесу буде забезпечена завдяки впровадженню у навчально-виховний процес педагогічного коледжу таких педагогічних умов:

- застосування аксіологічного та особистісно орієнтованого підходу у вихованні гуманістичних цінностей студентів педагогічних коледжів;
- формування готовності педагогів до виховання гуманістичних цінностей у студентів педагогічних коледжів;
- використання гуманістичної народної етики і моралі;
- використання виховного потенціалу навчальних курсів та позааудиторної роботи (прикладна мистецька діяльність, народні ремесла, промисли);
- розроблення і впровадження відповідного змісту, форм та методів.

Критеріями і показниками виховання гуманістичних цінностей визначено: *когнітивний* — обізнаність щодо сутності гуманістичних цінностей, усвідомлення людини як найвищої цінності, освоєння теоретичних і практичних знань щодо дотримання народного етикету та моральних правил поведінки; *мотиваційно-емоційний* — потреба особистості у повазі, її прагнення до визнання; *діяльнісний* — готовність послуговуватися нормами українського етикету, конкретні дії і вчинки, протистояння аморальним впливам.

У процесі констатувального етапу експерименту за допомогою бесід, спостережень, інтерв'ю, усного та письмового опитування, аналізу творчих робіт, методу експертних оцінок, методу рейтингу, моральних дилем, за наведеними вище критеріями і показниками було визначено наявність у студентів педагогічного коледжу високого, низького та середнього рівнів вихованості гуманістичних цінностей. Так, за результатами діагностики лише 18% студентів володіють високим рівнем, 30,6% — середнім, тоді як 51,4% опитаних мають низький рівень.

Отримані результати констатувальної діагностики, визначені педагогічні умови було покладено в основу експериментальної моделі технології виховання гуманістичних цінностей студентів педагогічних коледжів засобами етнопедагогіки.

Технологічна модель виховання гуманістичних цінностей студентів педагогічних коледжів засобами етнопедагогіки передбачає виконання таких завдань: виховання інтересу

до вивчення гуманістичної етики та морального досвіду українського народу; виховання моральних переконань; формування вмінь визначати й аналізувати гуманістичні цінності в жанрах народного мистецтва; виховання потреби в етичних знаннях про ціннісне ставлення до себе, до інших, до Батьківщини, до природи; дотримання українських етикетних норм та правил з адекватною моральною оцінкою власної поведінки; усвідомлення сутності гуманістичних цінностей та їхнього значення у власному житті, рефлексія та саморефлексія з опорою на власний життєвий досвід; інтеріоризація та вироблення власних гуманістичних цінностей; виховання та розвиток етично-творчих компетенцій у процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії студентів і викладачів; розвиток гуманних почуттів, переконань, ідеалів; мотивування через створення оптимістичної морально-ціннісної професійної перспективи відповідно до розвитку умінь аналізувати прояви гуманістичної поведінки засобами етнопедагогіки.

До розробленої виховної моделі належать:

- цільова складова, яка охоплює часткові цілі побудови, використання виховної системи, її окремих складових, а також принципи і виховні стратегії;
- змістовно-інформаційна складова, яка визначає, відображає, забезпечує зміст виховання;
- педагогічна складова, яка визначає фаховий рівень та підготовленість педагогів;
- технологічна складова, що характеризує технологію виховання, доцільність вибору змісту форм і методів виховання, включеність усіх суб'єктів у виховний процес.

Модель технології виховання гуманістичних цінностей студентів педагогічних коледжів засобами етнопедагогіки становить собою сукупність напрямів, рівнів, педагогічних умов, етапів виховання морально-ціннісних орієнтацій, що утворюють цілісну виховну систему.

Процесуальне забезпечення розробленої виховної технології розкривалося через моделювання виховного процесу в педагогічному коледжі в контексті етнізації освітньої роботи; комплексне застосування традиційних та інноваційних форм, методів, які впроваджувалися за допомогою засобів етнопедагогіки. Велика роль відводилась інтерактивним і вербальним методам, орієнтованим на активізацію навчально-виховного процесу. Під час дослідження ми застосовувалися такі форми народної творчості, як усна поетична, сценічна, танцюваль-

на, різні види музичної пісенної, інструментальної творчості, а також народні ремесла.

Найбільш ефективними виявились: інформаційно-пізнавальні методи (диспути, дискусії, інтелектуальні аукціони, читання та обговорення творів усної народної творчості, ринги); сюжетно-рольові та комунікативні ігри («Урок-експедиція», «Конференція науковців», «Картинна галерея», «У майстерні художника», театралізація пісень, рольові ігри, художнє ігрове проектування); проблемно-дискусійні (бесіда, лекція, конференція, усні газети, міжрольове спілкування, міжособистісне спілкування, Сократівський діалог, доручення, творчі завдання, задачі, моральні дилеми); діяльнісно-практичні (твори-роздуми, проблемні твори, акції, групи милосердя, тренінги); інтегративні (клуби, творчі виховні проекти); методи рефлексії, сугестії, методи психодрами і символдрами, прогнозування і моделювання моральних вчинків; спецкурси «Основи етнології» та «Основи фольклористики», спецсемінари з етноморальним спрямуванням: «Український дитячий музичний фольклор», «Етнопсихологія», «Етнокультура», «Етнолінгвокультура рідного краю», «Народознавство», «Народні художні промисли», «Етнофлористика»; концерти, фестивалі, конкурси, вікторини з усної народної творчості та дитячого фольклору; заняття у музичних фольклорних гуртках: народного танцю, народної пісні, гри на народних інструментах, народних ремесл, народної іграшки, етнографічно-фольклористичного гуртку «Мережка», сценічному музично-драматичному фольклорному театрі «Подoliaночка».

Вищезазначена методика виховання гуманістичних цінностей студентів засобами етнопедагогіки передбачає проходження трьох взаємопов'язаних етапів: когнітивного, емоційно-мотиваційного, творчо-проектувального. Когнітивний етап реалізувався в процесі засвоєння студентами етики і моралі українського народу. Емоційно-мотиваційний етап передбачав виявлення сутності гуманістичних цінностей українського народу. Творчо-проектувальний етап полягав у залученні студентської молоді до різноманітної творчої діяльності гуманістичного спрямування.

Аналіз дослідно-експериментальної роботи підтвердив наше припущення, що запровадження відповідних педагогічних умов та методики виховання гуманістичних цінностей студентів педагогічних коледжів засобами етнопедагогіки

є педагогічно обґрунтованим і підвищує рівень досліджуваної якості у студентів.

Проведеним дослідженням не вичерпуються усі аспекти розглянутої проблеми, важливість і актуальність якої зумовлюють необхідність подальших наукових розвідок. Детального вивчення потребують питання, пов'язані з використанням потенціалу етнопедагогіки у становленні творчої особистості студента.

Література

1. Бех І.Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. / І.Д. Бех. — К. : Академвидав, 2012. — С. 14.
2. Бриліна В.Л. Вокальна професійна підготовка вчителя музики : метод. посіб. / В.Л. Бриліна. — В. : Нова книга, 2013. — С. 20.
3. Кіт Г.Г. Українська народна педагогіка: курс лекцій : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Г.Г. Кіт, Г.С. Тарасенко. — Вінниця : Едельвейс і К, 2008. — С. 5.
4. Kirschenbaum H.A. Comprehensive Model for Values Education and Moral Education / H.A. Kirschenbaum // Phi Delta Kappan. — 1992. — June. — Vol. 73, № 10. — P. 771-776.
5. Parsons T. Values motives and systems of actions / T. Parsons, E. Shills // Toward a general theory of action. — N. Y., 1962. — P. 234-238.

Рассмотрены и научно обоснованы прогностическая модель и технология воспитания гуманистических ценностей студентов педагогических колледжей средствами этнопедагогтики. Определены направления, уровни, педагогические условия, этапы воспитания гуманистических ценностей, которые образуют целостную систему профессиональной подготовки будущего учителя.

Ключевые слова: этнопедагогика, гуманистические ценности, технология воспитания, модель, студенты педагогических колледжей.

L. A. Kobzarenko

A Technology of Educating Humanistic Values of Pedagogical College Students by Means of Ethnopedagogics

Vinnitskyi Humanitarian Pedagogical College (13 Nahorna Str., Vinnytsia, Ukraine).

This article deals with a scientifically substantiated experimental technology of educating students' humanistic values in pedagogical high schools. This technology is based on ethnopedagogics.

The directions, levels, pedagogical conditions and stages of educating humanistic values are considered, which are constructed in the system of professional training of future specialists in the educational sphere.

Pedagogical conditions of introduction of the ethnopedagogical technology are revealed such as application of axiological and personality-oriented approaches; special training of teachers; usage of humanistic national ethics and moral; usage of the potential of education courses and out-of-class activities (ap-

plied arts work); development and introduction of corresponding content, forms and methods.

This article provides the results of the ascertaining and forming experimental stages.

Keywords: *ethnopedagogics, humanistic values, moral-value orientations, moral and value education.*

References

1. Bekh, I. D. (2012). *Osobystist u prostori dukhovnoho rozvytku* [Personality in the space of spiritual development]. Kyiv: Akademvydav.
2. Brylina, V. L. (2013). *Vokalna profesiina pidhotovka vchytelia muzyky* [Vocal professional training of a music teacher]. V.: Nova knyha.
3. Kit, H. H. & Tarasenko, H. S. (2008). *Ukrainska narodna pedahohika* [Ukrainian folk pedagogics]. Vinnytsia: Edelveis i K.
4. Kirschenbaum, H. A. Comprehensive Model for Values Education and Moral Education / H. A. Kirschenbaum // *Phi Delta Kappan*. — 1992. — June. — Vol. 73, № 10. — P. 771-776.
5. Parsons, T. Values motives and systems of actions / T. Parsons, E. Shills // *Toward a general theory of action*. — N. Y., 1962. — P. 234-238.